

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

TÜRKÇE A DERSİ

UZUN TEZİ

“SIKIŞTIRILMIŞ HAYATLAR”

Rehber Öğretmen: Buket ŞAFAK CİĞEROĞLU

Öğrencinin Adı: Cansu

Öğrencinin Soyadı: GÖK

Öğrencinin Numarası: D1129074

Sözcük Sayısı: 3609

Araştırma Sorusu: Murathan Mungan'ın “Kadından Kentler” adlı yapıtında kadın figürlerin toplumsal yapı içindeki yeri hangi yönlerden ele alınmıştır?

ABSTRACT (ÖZ)

Uluslararası Bakalorya Programı, Türkçe A1 dersinde ele aldığım bu tezde, Murathan Mungan'ın "Kadınlardan Kentler" adlı romanında hayatları boyunca içinde yaşadıkları toplum tarafından sıkıştırılmış olan kadınların aydınlanma süreçlerini neden ve sonuçlarıyla inceledim. Bu tezin amacı olarak, çevresindeki insanlar tarafından belirli bir rolü üstlenmeye zorlanan, bunu yapmayı reddedip kendi yolunu çizdiğinde ise ailesi ve arkadaşları tarafından ötekileştirilen kadınların yaşadıkları olumsuz sonuçları inceledim. İki bölümden oluşan tezin ilk bölümünde modern yapıya sahip bir toplumda yaşayan kadınların benliklerini oluşturma süreçlerini ve yaptıkları tercihler sonucunda geldikleri noktadaki duygu durumlarını araştırdım. İkinci bölümde ise geleneksel yapı içindeki kadınların kendileri için belirlenen hayatlara nasıl uyum sağladıklarını, modern yapıdaki kadınlara göre daha ataerkil bir toplumda bir erkeğe bağımlı olarak nasıl yaşadıklarını ve içinde buldukları olumsuzlukların farkında olup olmadıklarını sorguladım. Tezin sonucunda modern bir toplumda yaşayan odak figürlerin ve geleneksel bir toplumda sıkışmış olan yan figürlerin birbirleriyle karşılaşmaları sonucu kendi hayatlarını sorguladıklarını, buluşmalarından bir aydınlanma ile ayrıldıklarını gördüm.

Sözcük sayısı: 149

İçindekiler

1. Giriş	4
2. Modern Yapı İçinde Kadın	5
2.1 Emine	5
2.2 Şengül	7
2.3 Sevgi	9
3. Geleneksel Yapı İçinde Kadın	12
3.1 Gülsüm	12
3.2 Songül	15
3.3 İntihar Eden Genç Kız	16
4. Sonuç	18
5. Kaynakça	20

Araştırma Sorusu: Murathan Mungan'ın "Kadından Kentler" adlı yapıtında kadın figürlerin toplumsal yapı içindeki yeri hangi yönlerden ele alınmıştır?

1. Giriş:

Bu tez çalışmasında, Murathan Mungan'ın "Kadından Kentler" adlı yapıtında Türkiye'deki farklı coğrafyalardan kadınların yaşantıları ele alınmıştır. Yaşadıkları coğrafyalar farklı olsa da bu kadınların geleneksel veya modern toplum yapıları içerisinde kendilerini var etmeleri ve hayatlarını sorgulama süreçleri benzerlik göstermektedir. Toplumun kadına biçtiği rollerin dışına çıktığı an kadın figürlerin yaşadığı yalnızlık ve yabancılaşma ise sancılı bir süreç olmaktadır. Eserde "Adana Sıcağında Erguvanlar", "Samsun Sigarası, Tütün Balyaları, Tamaron" ve "Trabzon Burması" adlı öykülere bakıldığında ana figürün eğitim veya uzam değişikliği gibi nedenlere bağlı olarak içinde yaşadığı toplumun normlarına karşı çıktığı ve bu şekilde kendi benliğini oluşturmaya çalıştığı görülmektedir. Bu öykülerdeki figürler hayatlarının rutin süreci içerisindeyken, geçmişte yakın çevrelerinde bulunan ancak zamanın farklı kıyılarına vurduğu, kendi yaşam döngüsü içinde sıkışmış olan bir kadın figürü ile karşılaştıklarında geçmişlerini ve hayatlarını sorgulamaya başlar, bir aydınlanma yaşarlar. Hikayelerin odak noktasında modern bir hayat süren, ekonomik bağımsızlığını kazanmış ve bir başkasına bağımlı olmadan kendi ayakları üzerinde durabilen bir kadın olarak ana figür, ataerkil toplum yapısının uzantısı ailelerde yetişmiştir. Ana figürün, kendi benliğini oluşturamamış, geleneksel bir yapı içerisinde yaşayan bir başka kadın figürle karşılaşması ise onun geçmişi hatırlamasına ve hayatını, benliğini sorgulamasına neden olur. Bu çalışmada da bu kadınların yaşamları içerisinde sıkışmışlıkları, bir diğer kadın ile karşılaşmaları ve aydınlanmaları ele alınmıştır. Tez, modern yapıdaki ve geleneksel yapıdaki kadın olarak iki bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde odak figürlerin hayatları, kendi ayakları üzerinde durma süreçleri ve kendilerine biçilen rollerin dışına çıkışları ile yaşadıkları yalnızlık, yabancılaşma anlatılmıştır. İkinci bölümde ise odak

figürlerin akrabalık ya da arkadaşlık gibi bir bağı bulunan ve geleneksel bir toplumda yaşayan, kendilerine konulan kurallara uyan ve kendi ayakları üzerinde duramayan kadınların kaderlerine mahkum olmaları ele alınmıştır.

1. Modern Yapı İçinde Kadın

1.1. Emine

“Adana Sıcağında Erguvanlar” başlıklı hikayede İstanbul’da yaşayan bir işkadını olan odak figür Emine, ortayaşlı bir kadın olarak eğitilmiş, hayat tecrübesi edinmiş, ne istediğini bilen ve farkındalığı olan biridir. Ancak her ne kadar kendi tercihlerini yaşıyor olsa da yoğun bir iş hayatının ardından ona düşen gençliğe, hatta aşka duyduğu özlem ve yalnızlık olmuştur. “Hayatı üzerinde denetim kurmak” (Mungan, 18) şeklindeki dürtüsü Emine’nin iş hayatında yüksek mevkilere gelmesine yol açmış ancak eşinden boşanmasına da sebep olmuştur. Emine, geçimini sağlamak konusunda bir erkeğe muhtaç olmamak adına ekonomik bağımsızlığını kazanmaya çalışırken eşi ve çevresindeki diğer insanlar tarafından yabancılaştırılarak dışlanmış ve çevresindekilerin beklentilerinin aksine işini evliliğine tercih etmesi sonucu yalnızlığa itilmiştir. Odak figürün, ekonomik ve sosyal açıdan bağımsızlığını kazanmış bir birey olarak toplumda kendini ortaya koyması nedeniyle, modern bir hayat sürdüğü söylenebilmektedir.

İç monologlar sayesinde iç dünyasının kapılarını okura açan Emine, kariyerinde ilerlemek, bir erkeğe bağımlı olarak yaşamamak adına evliliğini bitirmiştir, fakat boşanmış bir kadın olmanın zorluklarını da yaşamakta, çevresindekiler tarafından bir erkeğe söylenmeyecek destek cümleleri duymaktan rahatsız olmaktadır. “Bu söz öteden beri sinirini bozardı. ‘Bir

şeye ihtiyacın olursa...’ İş gezisine çıkan erkeklere de böyle diyorlar mıydı acaba? Bir şeye ihtiyacın olursa... Erkek adam, ne ihtiyacı olacak!”(Mungan, 20)

Emine bir iş gezisi için Adana’ya gideceği sırada bir arkadaşından çocukluk arkadaşı olan Gülsüm ile mutlaka görüşmesi gerektiği hakkında bir telefon alır ve her ne kadar onunla karşılaşacak olması, geçmişiyile yüzleşmek anlamına geleceğinden buna çok sıcak bakmasa da yine de buluşmayı kabul etmiştir.

Emine ile Gülsüm buluştuklarında bu onun için bir geçmişe dönüşü ifade ettiği için Emine çok çabuk sıkılır, biliyordur ki Gülsüm onun çevresinde sıklıkla gördüğü “*paraya ve konfora bir erkek üzerinden ulaşmış orta sınıftan gelen*” (Mungan, 25) kadınlardan birisidir ve bu yüzden bu karakterin her hareketi ona yapmacık, tanıdık gelir. Yaptıkları sohbetler sırasında Emine Gülsüm’e Ortaköy’de yaşıyor olmasından, buradan karşı kıyıdaki erguvanları izlemeyi sevmesinden bahsedince Gülsüm bir anda geçmişine dönerek ağlamaya başlar. Gülsüm ağlarken Emine de onu yatıştırmaya çalışır ve onun sayesinde geçen yıllarda farkında olmadan içinin ne kadar katılmış olduğunun farkına varır. Artık istese de insanlara karşı eskisi gibi sevgi, acıma gibi duygular besleyemediğini ve aslında hayat hakkında ne kadar az şey bildiğini fark eder. Hikayede Emine’nin kişiliğinin gelişimi, aldıkları kararların ve hareketlerinin arkasındaki nedenler okura geriye dönüş tekniği ile verilmiştir. Emine’nin içinin katılmasının nedeninin yaşadığı boşanma sürecinden kaynaklandığını da okur bu sayede anlamaktadır. Bu onun geçmişinde kalmış olan, toplumsal kurallar ve kendi kaderi tarafından sıkıştırılmış olan diğer kadın Gülsüm ile yaşadığı karşılaşma sayesinde vardığı farkındalıktır. Hikayenin sonunda Emine’nin bundan sonra her erguvan açışında Gülsüm’ü hatırlayacak olması ise bu iki karakterin hayatlarına devam edeceklerinin bir göstergesidir.

1.2. Şengül

Eserdeki “*Samsun Sigarası, Tütün Balyaları, Tamaron*” adlı hikayede dağılmış bir aileden geriye kalan iki kız kardeşin hayatları irdelenmektedir. Ortayaşlı bir kadın oldukları bir zamanda geçen bu hikaye Şengül’ün Samsun’a kardeşini ziyarete gitmesi ile başlar.

Geçmişte Ankara’da yaşayan aile, annenin Almanya’ya taşınıp kendine yeni bir hayat kurma kararı ile dağılmış, kardeşler birbirinden kopmuşlardır. Şengül annesi ile birlikte Almanya’ya taşınıp orada eğitimini sürdürmeyi, daha iyi koşullarda yaşamayı seçerken; kardeşi Songül köyde babasının yanında kalıp, ona bakmayı seçmiş; geleneksel bir köy hayatı yaşayıp, eğitimini tamamlayamamıştır. Aynı yerde doğup, aynı aileye sahip olmalarına rağmen yıllar geçtikçe iki kardeş arasında çok büyük bir uçurum oluşmuştur, bunun nedeni ise yaptıkları tercihler ve hayattaki önceliklerinin farklı olmasıdır.

Şengül, her ne kadar Almanya’da kardeşine göre daha rahat ve modern bir yaşam sürmüş olsa da, hem hayatı boyunca ait olmadığı bir ülkede yaşamak hem de babasız büyümek gibi bir çok zorlukla karşılaşmıştır. Yıllarca çalışarak para biriktirmiş, bu yolla eğitimine devam etme fırsatı bulmuştur. Ayrıca çevrelerindeki insanlar tarafından “*başlarında erkek bulunmayan bir ana-kız*” (Mungan, 70) olarak görülmenin, babasız büyümenin sonuçlarıyla da baş etmek zorunda kalmıştır. Geçmişindeki tüm bu zorluklar, annesi ile birlikte kendi başlarının çaresine bakmak zorunda kalmaları ve aslında özünde değişmezken kültürel farkları en derinde yaşaması Şengül’ün ayakları yere basan, bağımsız bir kadın olmasını sağlamıştır. Yaşanmışlıkları ona bugün sahip olduğu bağımsızlığı kazandırmış olsa da Almanya’da büyürken duyduğu aidiyetsizlik duygusu ve babasının olmayışının sonuçları Şengül’ün sinik, ürkek bir karaktere bürünmesi olarak ortaya çıkmıştır. Şengül, hayatı boyunca insanları memnun etmeye çalışarak yaşamaya alışmış olduğundan dolayı, kardeşini

ziyarete geldiğinde de çekingen bir misafirdir, hem misafir olarak hem de gelinin kardeşi olarak yapması gerekenlerin bilincindedir

Ailede geçmişlerinde anne ve babanın kızlara bakış açıları geriye dönüş tekniği ile verilmiştir. Babasının Şengül'den beklentileri yaşadıkları toplumda kadına biçilen rolü ve yeri açıkça ortaya koymaktadır. Öyküde annenin Almanya'ya gidişine kendi ifadeleriyle de yer verilmiştir.

“Babası Şengül benle kalsın, dedi ilk. Ne yapayım, Şengül istemedi. Akıllı bir kız tabii. Etlik bağlarının sırtında kendine bir hayat olmadığını gördü. Babası da Şengül'e meraklı olduğundan değil, zahir daha büyüktür, elinden daha iyi iş gelir, oda-ocağa bakar, diye istedi yanında kalmasını. Ne yapayım Şengül istemedi... ver şu geride kalan kızı da yanıma, sefil etme oralarda, diye kaç sefer haber ettim... Songül istemedi beni. Gücenmişti bana. Biliyorum beni affetmedi...”(Mungan, 78)

Şengül babası tarafından, Songül de kayınpederi tarafından olmak üzere iki kadın figür de hayatlarının belli bir noktasında çevrelerindeki erkekler tarafından evde iş yapmakla yükümlü bir kişi olarak görülmüşlerdir ancak Şengül çevresindeki erkekler tarafından kendisine yüklenen bu rolü reddetmiştir.

Şengül, kızkardeşini ziyaret etmek için Samsun'a gittiğinde burada geçmişte bıraktığı hayatı ile yeniden zihninde canlanmıştır. Onun artık geçmiş saydığı her şeyin kardeşinin günlük hayatının bir parçası olduğunu görmek Şengül'ün kardeşi ile arasındaki uçurumu fark etmesini sağlamıştır.

Şengül'ün Türkiye'ye, kardeşinin yanına gitmesinin nedeni geçmişte aldığı kararlar ile yüzleşmek, bir türlü anlayamadığı Songül'ü anlamaktır. Şengül kardeşinden kilometrelerce uzakta yaşarken geçmişini unutmaktan, köklerinden bir daha asla kavuşamamak üzere kopmaktan korkmaktadır, çünkü *“uzun zamandır kendilerini bir aileymiş gibi hissetmekte*

zorlandığını hissetmektedir” (Mungan, 67) Şengül, kardeşinin evinde kaldığı süreç içerisinde Songül’ün hayatından, evliliğinden mutlu olup olmadığını anlamaya çalışır ve görür ki, kız kardeşi aslında kendisini kandırmaktadır. Hayatını kayınpederine ve eşi Hüseyin’e bakmaya adanmış, artık onların ailesinden biri olmuştur ve annelerini onu terk ettiği için asla affetmeyecektir.

Bunu fark eden Şengül ise kardeşinin de onu asla anlayamayacağını, kardeşinin hayatında kendisine yer olmadığını fark eder. Songül için “aile”, eşi ve kayınpederinden oluşmaktadır. Sonunda kardeşini anlayan Şengül, Songül’e karşı yabancılaşır, ailesine ve memleketine aidiyetsizlik duymaya başlar ve kendisini yalnızlığa gömülmüş gibi hisseder. Geçmişle yüzleşmek için kardeşini görmeye gelen Şengül, kardeşinin kendisini tamamen eşine adadığını, hissettiklerinin aşk olduğuna kendini inandırarak bu zorlu hayata hapsettiğini görmüş ve onun yaşam mücadelesini anlamıştır. Öykü sona ererken ve yaşadığı aydınlanma sonrası hissettiği yabancılaşma ve aidiyetsizlik duygularından ötürü Şengül’ün içinde fırtınalar koparken dışarıda balta seslerinin sürüyor olması ise hayatın akışının olanca monotonluğu ile devam ettiğinin, karakterlerin kendi yollarına devam edişlerinin bir göstergesidir.

1.3. Sevgi

Yapıtta Karadeniz’de geçen bir diğer hikaye ise “*Trabzon Burması*”dır. Hikayede Sevgi isimli odak figürün hikayesi; ailesi Trabzon’dan İstanbul’a taşındıktan sonra yaşananlar ve ailesinin ölümü üzerine Trabzon’a geri dönüşü konu edilir. Öykünün olay örgüsü, bir adli tıp doktoru olan Sevgi’nin intihar etmiş bir genç kızın evine cesede inceleme yapmak için gitmesi ile başlamaktadır.

Sevgi, kitaptaki diğer kadın figürler gibi orta yaşlarında, kariyer sahibi ve ekonomik özgürlüğünü kazanmış bir kadın olarak okurun karşısına çıkmaktadır. O eve doğru yürürken

orada bulunan insanların “hiç ses çıkarmadan saygılı bir sessizlikle iki yana açılıp yol vermeleri” (Mungan, 38) ve “polislerin, Savcı’nın ona gösterdikleri saygıda bir kadına gösterilenden çok, bir amire gösterilen saygı havası” (Mungan, 39)’nın hakim olması figürün sahip olduğu saygınlığı göstermektedir.

Kendini asmış olan genç kızı inceleyen Sevgi için bu intihar çok tanıdıktır çünkü ipten yıllardır onlarca genç almıştır. Ancak Sevgi’yi asıl etkileyen, kızın bileğindeki Trabzon burmasıdır. Bileziği gördüğü an Sevgi’nin aklına annesinin Trabzon burması gelir ve bir ölünün bileğinde olan bu bileziğin aslında gelecek, umut ve hayat anlamına geldiğini hatırlar. Yaşadığı bu karşılaşma ile bileziği görmesi üzerine Sevgi kendini “*hayatının ansızın geçmişe açılıveren kapısının başında*” (Mungan, 41) hisseder.

Geriye dönüş tekniği ile geçmişine gidilen Sevgi de aslında bu kızla ailesinin yoksulluğu bakımından benzer bir yaşama sahiptir. Ailesi Trabzon’lu olan Sevgi İstanbul’da büyümüş ve memleketini hiç görmemiş olmasına rağmen ebeveynleri öldükten sonra buraya yerleşmiştir. Çocukluk yıllarında yoksulluk içinde büyüyen Sevgi çok zor koşullar altında eğitim görmüştür. Okurken yalnızca fakirlikle değil aynı zamanda ailesinin engellemeleriyle de savaşmak zorunda kalmıştır. Yıllar sonra bile derinliklerine kadar işleyen yoksulluğun acısından kurtulamayan Sevgi, geceleri yatağından kalkıp eşyalarına teker teker bakıp dokunarak “*Bu benim, bu benim!*” (Mungan, 43) diye tekrarlamaktadır. Bu nedenle Sevgi’nin, hala kurtulamadığı “*yoksulluğun ezikliği*” (Mungan,43) yüzünden, onu güçlü kıldığını düşündüğü bu işi yaptığını söylemek mümkündür. Odak figür, erkeksi uniformalar giyerek de çevresine sert mizaçlı yapısını, tuttuğunu koparan biri oluşunu yansıtmaya çalışmaktadır. Buna rağmen, kendisine çıplak gelen bakışlarını da her zaman diğer insanlardan saklama gereği duymaktadır. “*İnsanı savunmasız bırakıyor bakışlarınız, insan size asla yalan söyleyemez.*” (Mungan, 38)

Sevgi'nin, memleketleri Trabzon'u terk etmek zorunda kalan anne babası, bütün hayatlarını aileleri için yaşamışlardır ve her ne kadar bir metropolde yaşıyor olsalar da hala buranın modern yaşamına ayak uyduramamışlardır. Hayattaki tek amaçları memleketlerine geri dönmek olan aile kızlarının hiçbir zaman çok yüksek bir eğitim almasını istememiş, *“bir an önce uygun bir kısmeti çıkıp başı bağlansın”* (Mungan, 44) istemişlerdir çünkü kızlarının onları beğenmeyeceğinden, onları küçük görmesinden korkmaktadırlar. Ayrıca Sevgi'den yıllarca hem bir erkek hem de bir kız çocuktan beklenenleri uman ailesi onun evleneceği adam ile bir oğula duydukları özlemi gidermek istemektedir.

Bu zor koşullar altında Sevgi eğitime devam etmek için sayısız işte çalışmış, ailesine karşı gelmiş ve Tıp Fakültesi'ni kazanmıştır. *“Patricia Cornwell'in otopsili romanlarını keşfettiğinde hayatına bir parça güven gel[en]”* (Mungan, 43) Sevgi, üniversite yıllarında ölümle tanışmış ve hayatı ölümle tartmaya başlamıştır. Hayatın hep güvenilmez, tekinsiz bir şey olduğunu düşünen Sevgi, hayattan korkmamayı ve yaşama tutunmayı ölümün varlığını kabul ederek gerçekleştirmiştir ve ölümün de bir yaşam şekli olması onun içindeki fırtınaları yatıştırmıştır. Bu fırtınaların nedenlerinden biri de anne babasının hissettiği memleket özlemini asla anlayamaması ve bu açıdan onlara yabancılik duymasıdır. İstanbul'da değil Trabzon'da yaşamayı tercih etmesinin nedeni de ailesinin bu acısına bir anlam kazandırmak, onların ulaşamadığı hayalleri gerçekleştirmek ve geçmişiyile barışmaktır.

“...okul sıralarında ise, hayat için en doğru “ölçü”nün bir “ölü” olduğunu düşünmeye başlamıştı... Sanki ölülerden korkmazsa, hayattan da korkmayacaktı.” Sevgi üniversitede aldığı ilk adli tıp dersinde anlıyor ki ölüm de bir çeşit hayat ve “Hayat kendi malzemesiyle kanıksanmıyor. Ancak ölümün malzemesi hayatı kanıksatıyor.” (Mungan, 45)

Sevgi karşısında kaderine, yoksulluğa ve yalnızlığa hapsolmuş genç kızı gördüğünde bir anda gerçeklerle yüzleşmiştir. “... bir an bu kızın yerinde kendisinin olabileceğini düşünür. Kendisi değilse bile annesi olabilirdi bu kızın yerinde.” (Mungan, 42). Sadece küçük bir kader sekmesi ile annesi de o da, ölen genç kızın yerinde olmaktan kurtulmuş, başka bir hayatın insanları olmuşlardır. Bu hikayede diğerlerinden farklı olarak ana figürün aydınlanmasını sağlayan olay, geçmişinden gelen bir kadın ile karşılaşması değil, tanımadığı ama yabancı da olmadığı bir kadın ile karşılaşmasıdır. Sevgi de diğer figürler gibi öykünün sounda ulaştığı farkındalıktan sonra “Başkasının boynundaki ip, kendi boynunda seğirmiş gibi elini boynuna götürerek oradaki görünmez çizgiyi almıştır.” (Mungan, 47). Bu da onun bu kaderi reddettiğinin, bu kız gibi olmaktan kurtulduğunun bir göstergesi olarak okura sunulmuştur ve Sevgi’nin hayatına devam edeceğinin bir kanıtıdır.

2. Geleneksel Yapı İçinde Kadın

2.1 Gülsüm

“Adana Sıcığında Erguvanlar” adlı hikayede karşılaşılan ikinci kadın figür Gülsüm, eşiyle evlendikten sonra taşındığı Adana’nın toplumuna ayak uydurmaya çalışan, hayattaki tek amacı iyi bir eş olmak olan bir ev hanımıdır. Bu figür, Emine’nin hayatında ne geçmişte ne de şimdi bir değeri olmayan ve boşandıktan sonra onu terk etmiş olan eski bir arkadaşının kardeşi olan ortayaşlı bir kadındır.

Emine, Gülsüm’ü çocukluğunda kendine küçük gelmesine rağmen ablasının eski kıyafetlerini giyen ve her zaman ablasının gölgesinde büyüyen biri olarak hatırlamaktadır. Çocukluğunda Emine ile aynı çevrede yaşayıp, büyümesine ve eğitimi biri olmasına rağmen hayat Gülsüm’ü farklı bir yere getirmiştir. Emine’nin aksine o kariyer sahibi değildir ve

Adana’da zengin bir tüccarın eşi olarak bu şehrin şartlarına uyum sağlamayı öğrenmiştir. Gülsüm figürü, eşi ve evliliği sayesinde varolan ve hayatı evliliğinden ibaret olan, geleneksel toplum yapısı içinde yaşamını sürdüren kadınları temsil etmektedir. Kabul günlerinde arkadaşlarından aldığı öğütleri dinleyerek; zengin erkek tipindeki eşini elinde tutmak, onu pavyonlardaki dansöz ve konsomatrislere kaptırmamak adına eşi için evinde rakı sofrası kurup oryantal danslar yapması da Gülsüm’ün artık Adana’nın yaşamına ayak uydurduğunun kanıtıdır.

Gülsüm, evliliği içerisinde yıllar geçtikçe İstanbul’daki hayatından kopmuş, eşini ve evliliğini kendisinin önüne koyarak benliğini unutmuştur. Gülsüm geçmişte “*geçim zorluğu çeken dar gelirli ortasınıf*” (Mungan, 22) bir aileye sahiptir ve ablasının küçülenlerini giyerek büyümüştür. Ancak ailesi tarafından “*sonradan görme Adana zenginleri*” (Mungan, 22) olarak tanımlanan varlıklı biriyle evlenmiştir. Evliliği sayesinde adım attığı bu yeni yaşam biçimi onun kendisine gereksiz bir ciddiyet katan kıyafetler giyerek, aşırı makyaj yaparak kendisini yaşlı ve eski zamanların kadını gibi göstermeye çalışmasına neden olmuştur. Çok yoğun çalışan bir işkadını olan Emine ne kadar sade bir elbise giymekte ise, Gülsüm de çalışmayan bir kadın olarak kendine o kadar zıt, ağır kıyafetler giymektedir. Bu durum ise aldıkları eğitimdeki, yaşam algılarındaki zıtlığı; Gülsüm’ün kendi benliğini görmezden gelip, işkadınlarına ve eski zaman kadınlarına ne kadar özendiğini göstermektedir.

Gülsüm kendine seçtiği yeni hayatın içinde kendini kaybetmiştir, buna karşın her şeyin yolunda gittiğini düşünmektedir. Emine’yle karşılaşınca kadar geçmişini, sevdiği şeylerin izini sildiğinin farkına varamamıştır. Ancak hayatının rutin süreci içerisinde Emine ile karşılaşması Gülsüm’ün yıllardır sahip olmadığı farkındalığa ulaşmasına, yıllar sonra ilk defa geçmişini hatırlamasına neden olmuştur. Gülsüm, Emine sayesinde, çocukluk anılarını belleğinin derinlerine ittiğini ancak bunların henüz yok olmadığını fark etmiştir. Giydiği

kıyafetler nedeniyle “*her halinde bir eskilik*” (Mungan, 24) olan, konuşmasında eski kelimeler kullanan Gülsüm, Adana’yı överek İstanbul’u hiç aramadığından bahsederken aslında geçmişe duyduğu özlemi yansıtmaktadır.

Gülsüm, Emine’yle yaptıkları sohbet sırasında onun Ortaköy’de yaşadığını öğrenip neden Ulus’ta, Etiler’de oturmadığını sorunca “*Sen beni başka biri sanıyorsun*” (Mungan, 34) yanıtını alır. Emine Ortaköy’de oturmasının nedenini bütün çocukluğunun boğazın karşısındaki erguvanları seyretmekle geçmesi, büyüyünce de bundan vazgeçemeyeceğini anlaması olarak açıkladığında ise erguvanlar Gülsüm’ü kendi çocukluğuna götürür. Çocukluğunda anneannesi ona “*bir İstanbullunun*” bilmesi gereken iki şeyi, “*çiçeklerin ve balıkların mevsimlerini*” (Mungan,34) öğretmiştir, ancak Gülsüm bunları hatırlamadığını fark edince artık bir İstanbullu olmadığını farkına varır ve geride bıraktığı hayatını, geçmişini hatırladıkça ağlamaya başlar.

Emine ile karşılaşması sayesinde benliğini hatırlaması, Gülsüm’ün rutin giden hayatında bir farkındalıktır. Emine, onun yaşamını, evliliğini sorgulamasını sağlamıştır. Gülsüm’ün yaşadığı aydınlanma ile aslında bir erkeğe bağımlı bir hayat sürüyor olduğunu fark etmesi beraberinde “*suçluluk, pişmanlık gibi duygular*” (Mungan, 34) da getirmiştir. Emine sayesinde, Gülsüm evlenip İstanbul’dan kopmasının, aslında kendi geçmişinden, kendi hayatından kopması anlamına geldiğini görmüş ve yıllardır İstanbul yaşantısına uzak kalarak da geçmişini, kendi değerlerini unuttuğunu fark etmiştir. Buluşmalarından sonra Gülsüm hayatta “*miş gibi yaparken*” birden kendine kurduğu bu yapay dünyada aslında ne kadar iğreti durduğunu görmüştür. Buna karşılık da başkalarını; eşini ve çocuklarını mutlu etmeye çalışırken unuttuğu benliğinin, şimdiki gibi zengin olmayan ama doğal ve mütevazı hayatının değerini anlamıştır. Hikayedeki sıkıştırılmış bir hayata sahip olan Gülsüm, tüm bu fark

edişlerle yaşadığı şehre ne kadar ait olduğunu düşünmeye çalışsa da geçmişinden kopmak istemediğinin farkına varmıştır.

2.2. Songül

Birbirinden, araya mesafelerin, zamanın ve kültür farkının girmesiyle yıllar boyunca kopan iki kız kardeşin hikayesinin anlatıldığı “*Samsun Sigarası, Tütün Balyaları, Tamaron*” adlı öyküde, Songül sıkıştırılmış, baskılanmış olan kadın figürdür. Songül, geleneksel Türk toplumlarındaki ataerkil bir ailede yaşayan, hiçbir konuda söz sahibi olmayan, tarlalarda çalışan kadını temsil etmektedir.

Bunun göstergelerinden biri, kayınpederi Eşref Bey’in Songül’e bakışıdır. Ona göre Songül sadece “*yapması gerekenleri yapmakla yükümlü bir gelin*”dir ve Eşref Bey “*Songül’ün yerinde bir başkası da olabilirdi, şansa bu olmuş.*” (Mungan, 73) diye düşünmektedir. Songül’ün eserde böyle yansıtılması kardeşi ile arasında yaratılan kutupluluğa katkı sağlamıştır. Ablası, babası tarafından ona yüklenmeye çalışan ev hanımı rolünü reddetmiş, Songül ise toplum tarafından koyulan bu kurallara boyun eğmiştir, bu durum iki kardeş arasındaki uçurumu arttırmış, kardeşlerin birbirlerini anlayamamasına neden olmuştur.

Evlerindeki misafirliği süresinde Şengül, kardeşinin eşine duyduğu hislerin gerçek aşk değil, sadakat olduğunu fark etmiş; aslında Songül’ün duyguları tanımamakta, kendi kendini yanıltmakta olduğunu düşünmeye başlamıştır. Ona göre Songül, annesinin intihar ederek kendisini terk ettiğini düşünen eşi Hüseyin’e ona olan bağlılığını kanıtlamaya çalışmak için kendini “*bu eve, bu hikayeye hapsed[miştir]*” (Mungan, 87). Ancak bunlar Şengül’ün kendi yorumlarıdır, Songül bu noktaya kendi seçimleri ile gelmiştir ve eşini sevmekte, hayatından da memnun bir şekilde yaşamaktadır, çünkü başka bir hayatının olabileceği fikrine kapalıdır.

Şengül kardeşi ve kendisi arasında bir karşılaştırma yapmaya çalışır fakat bu ona sadece aralarındaki mesafenin uzaklığını hissettirir. Bunu sağlayan diğer etkenler ise Songül'ün ablasına yabancı muamelesi yapması, kendini eşinin ailesine ait görmesi ve ablasını kendi hayatına yabancılaştırmasıdır. Hüseyin cezaevindeki kardeşinden, ölen akrabalarından bahsederken onu susturmaya çalışması, kayınpederi Eşref Bey'e yaklaşımı Şengül'ün soru işaretlerinin daha da çoğalmasına neden olur, çünkü kardeşinin bu hayattan nasıl memnun olabileceğini anlayamaz. Songül ise bu sırada ablasına mutlu olduğunu kanıtlamaya çalışmaktadır. O yıllar boyunca annesi tarafından terk edilmiş olmanın talihsizliği ile yaşamış, fakat bundan şikayet etmeyip güçlü durmaya karar vermiştir. Eşinin de kendisi ile aynı duyguları ve benzer bir geçmişi paylaşması da Songül'ün kaderini kabullenişinin bir göstergesidir. Şengül gibi eğitilmiş biri olmamasına rağmen o da güçlü, olgun bir karakterdir, ancak henüz annesini affedecek olgunluğa erişememiştir. Onun bir kadının nasıl olması gerektiği, ailedeki ve toplumdaki rolü konusunda Songül'ün düşünceleri annesinin ve ablasınınkilere tamamen ters düşmektedir. Çünkü ona göre kadın, evini çekip çevirmekle, çocuklarına, eşine ve onun ailesine bakmakla yükümlüdür. Songül, bu görüşü paylaşmayan ve bu kurala göre yaşamayan, bu nedenden dolayı da kendisini terk eden annesine kırgın ve kızgındır, çünkü onu anlayamamaktadır. Şengül ile buluşmaları Songül'e herhangi bir farkındalık katmamış, bir aydınlanma yaşatmamıştır, bunun nedeni olarak ise onun modern bir yaşam sürmemiş olması, dolayısıyla ablası ile aynı aydın bakış açısına sahip olmaması ve hayatı boyunca baskılanmaya alışmış olmasıdır.

2.3. İntihar Eden Genç Kız

Odak figürü Sevgi adlı bir adli tıp doktoru olan “*Trabzon Burması*” adlı hikayede ikinci kadın figür, kendini asarak intihar etmiş olan bir genç kızdır. Geleneksel köy yaşantısına sahip bir toplumda, annesinin ölümü ve babasının onu terk edişi üzerine akrabalarının

evlerinde yoksulluk içinde yaşayan bu genç kıza eserde bir isim verilmemiştir. Bu da onun ne kadar küçük bir değere sahip olduğunun, etkisizliğinin bir göstergesidir. Sevgi, eve doğru yürürken oradaki insanların bu olaydan duyduğu heyecanı sezinlemiş, ölen kızın yakınlarının üzüntülerine rağmen aynı zamanda da “*tekdüze yaşamlarına renk katan bu sıradışı olayın heyecanını*” (Mungan, 38) duymakta olduklarını görmüştür. Bu da okura kızın o toplumdaki değerini yansıtan olaylardan biridir.

Genç kızın ailesi yoksulluk içinde yaşamaktadır ve ölen kızın arkasında sorular bırakmasından dolayı olduğu gibi; intiharı da, kızın neden böyle bir şey yaptığını da anlayamamalarından dolayı da mahcubiyet duymaktadırlar. Sevgi içeri girince evdeki yoksulluğun ve ümitsizliğin kokusunu duyar, kızın ölmeden hemen önce üzerinde namaz kıldığı seccadeyi görür. Anne babası hayatta olmayan ve ömrü boyunca uzak akrabalarının yanında bir sığıntı olarak yaşamak zorunda kalan genç kız, “*umutsuzluktan ölmüş*” (Mungan, 41), çaresizce kendini ipe, ölüme teslim etmiştir. Kızın her hali, ipten onlarca genç almış olan, Sevgi için çok tanıdık ve biliyordur ki, “*gençken ölüm de aşk kadar mümkün[dür]*” (Mungan, 41). Olay yerindeki diğer insanlar bu ölüme hiçbir tepki vermezken, sadece yaşlı yengesi, ölen kızın arkasından ağlamaktadır ve yeğenine duyduğu sevgi burada görülmektedir.

Sevgi'nin kızın bileğinde gördüğü anda kendi geçmişini hatırladığı Trabzon burması, genç kızın sahip olduğu tek varlıktır ve teyzesinden ona yadigar kalmıştır. Bu nedenle bu hatırayı çektiği yoksulluğa rağmen satmayı düşünmemiştir. Bilezik burada, Sevgi'nin de sürekli üzerinde düşündüğü, ölüm ve hayat arasındaki kutupluluğu göstermek için kullanılmıştır. Genç kız ölüme giderken, geleceği umudu vaat eden bu bileziği taktığı için, içinde sıkışıp kaldığı bu hayattan kurtulmanın tek yolunun ölüm olduğunu düşündüğünü söylemek mümkündür.

Tezdeki diğer öykülerdeki karşılaşmalardan farklı olarak burada ana karakterin bir karşılaşma yaşayıp hayatını sorgulamasına neden olan sıkıştırılmış kadın, hayatta değildir. Ancak bu durum onun öyküdeki örgüsündeki işlevini yerine getirmesine engel olmamaktadır. Genç kız bu sıkıştırılmışlığı hayatını sonlandırmaya kadar varan bir derecede yaşamaktadır. Diğer hikayelere zıt olan bir başka özelliği de ikinci kadın figürün odak figürün daha önce tanışmadığı birisi olmasıdır. Buna rağmen aslında bu figür Sevgi için çok tanıdık çünkü kız kendisinin de yaşadığı bir hayata ve rahatlıkla Sevgi'nin de olabilecek bir kadere sahiptir.

4. Sonuç

Murathan Mungan'ın "*Kadından Kentler*" adlı öykü kitabında yazar, ekonomik bağımsızlığını kazanma, kendi ayakları üstünde durabilme gibi amaçları nedeniyle toplum tarafından kendilerine biçilen rolleri benimsemeyen modern kadınlar ve onların yabancılaşması, onlara karşılık olarak da içinde yaşadıkları geleneksel yapı tarafından kendilerine çizilmiş olan kadere boyun eğen kadınların hayatları içerisinde sıkışmaları ele alınmıştır. Tezde odak figürler yaşadıkları dönüşümün bir sonucu olarak yabancılaşma, aidiyetsizlik, yalnızlık gibi duygulara itilmişlerdir.

Bu kadınlar, çalışmada modern ve geleneksel yapıdaki kadınlar olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır. İlk bölümdeki figürler içine doğdukları geleneksel kadın rollerinden eğitim alarak ve çalışıp ekonomik bağımsızlıklarını kazanarak sıyrılmış ancak bunun bir sonucu olarak yalnız bırakılmışlardır. İkinci bölümdeki kadınlar ise eğitim görmemiş, çalışmayan, hayatlarını kendilerinden başka herkesi mutlu etmeye adanmış, kendi benliklerini unutmuş olan kadınlardır.

Öykülerdeki bu kadınlar geleneksel bir yapıya doğmuşlardır, bir kısmı hayatlarındaki insanlar tarafından onlar için belirlenen kimliği reddetmiş, ekonomik bağımsızlıklarını kazanmış ancak bunun sonucunda yalnızlığa itilmişlerdir. İçinde buldukları geleneksel yapı ile bütünleşmiş olan kadınlar ise kendileri için belirlenmiş olan rolleri oynamışlar, ancak önceden yazılmış olan kaderlerine boyun eğerken kendilerini sıkıştırılmış hissetmişlerdir.

Tez çalışmamda bu zıt figürlerin karşılaşmaları, hayatlarını sorgulamaları ve bunun sonucunda aydınlanma yaşayarak dönüşüm geçirdikleri ortaya konmuştur.

Kaynakça

Murathan Mungan, *Kadından Kentler*, Metis Yayınları, İkinci Basım, Mayıs 2008